

Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A295 Rietzanger² *Acrocephalus schoenobaenus*, broedvogel **DEFINITIEF (4 november 2022)**

Deze bouwsteen richt zich op de Rietzanger in de hoedanigheid van broedvogel. Rietzangers zijn moerasbewoners van riet- en zeggemoerassen. Ze hebben een voorkeur voor allerlei typen rietmoeras, van nat tot drogere rietvelden, maar vooral verruigde rietvegetaties met zo nu en dan forse opslag van wilgen. Naast grotere moerassen kunnen ze ook voorkomen in sloten en in smallere rietranden langs open water. Daarbij kunnen behoorlijke dichtheden worden behaald tot 5 paar per ha. De soort leeft van de vele vliegende insecten, vooral daar waar veel ruigtezones en wilgopslag voorkomt. In het najaar trekt de soort naar West-Afrika om te overwinteren en concentreert dan in grotere overstromingsmoerassen langs de grote rivieren aldaar. In Nederland broedt minder dan 1% van de geschatte Europese broedpopulatie (exclusief Rusland).

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerende landelijke doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 20.000 paren.</i>	20.000 paren
Voorgestelde nieuw landelijk doel voor 2030/2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 31.000 paren, waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	31.000 paren
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	31.000 paren
Huidige populatieomvang <i>Aantal broedparen in de periode 2015-2020.</i>	34.000 paren

Voorstel voor regionale opgave

Het huidige aantal broedparen per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2030 en 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁴ van Rijkswaterstaat (RWS). De opgave wordt bij de Rietzanger verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie.

¹Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

²Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als broedvogel.

³Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Rietzanger als broedvogel voor 2030 en 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse, n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2030/2050
Friesland	7.900	23%	stabiel	7.200
rijkswateren	4.900	14%	n.b.	4.400
Noord-Holland	4.800	14%	matige toename	4.300
Overijssel	3.900	11%	stabiel	3.500
Zuid-Holland	3.800	11%	matige toename	3.400
Groningen	2.800	8%	stabiel	2.500
Flevoland	1.700	5%	onzeker	1.500
Zeeland	1.700	5%	matige toename	1.500
Utrecht	1.200	4%	matige toename	1.050
Noord-Brabant	900	3%	?	820
Drenthe	500	1%	sterke toename	450
Gelderland	400	1%	matige toename	350
Limburg	30	<1%	?	30
Landelijk	34.000	100%	matige toename	31.000

Prioritering

De Rietzanger bevindt zich als broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Rietzanger als broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

De Rietzanger heeft momenteel een gunstige SvI. De populatie bevindt zich gemiddeld genomen over de laatste zes jaar net onder de waarde van de Ecologisch Gunstige Referentieperiode (EGR) (box 1, figuur 1). De laatste jaren is de stand daar zelfs boven. De korte termijn en lange-termijntrend laten een toename zien (tabel 2). Daarmee scoort het aspect populatie ‘gunstig’. Het areaal is in de tijd van afname enige decennia terug iets ingekrompen door het verdwijnen van veel populaties in het oosten en zuidoosten van het land (figuur 2). Recentelijk zijn daar weer lagere aantallen broedvogels aanwezig waarmee het areaal als geheel sinds de situatie in de zeventiger jaren (maatgevend voor de EGR periode enige decennia daarvoor) hersteld lijkt. Het leefgebied is zowel wat omvang als kwaliteit betreft, gezien de langjarige toename op orde en het toekomstperspectief is met een positieve korte termijntrend en het uitblijven van zwaarwegende drukfactoren ook gunstig. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) scoorde de soort nog ‘matig ongunstig’. Toen bevond de soort zich nog in een herstelfase na een enorme afname met een absoluut dal eind jaren tachtig van de vorige eeuw toen de aantallen zelfs onder de duurzaamheidsnorm raakten (<10.000 paar; figuur 1). In 2016 werd al geoordeeld dat de SvI gunstig was geworden (Foppen *et al.* 2016).

Box 1. Generieke uitleg referentiewaarde

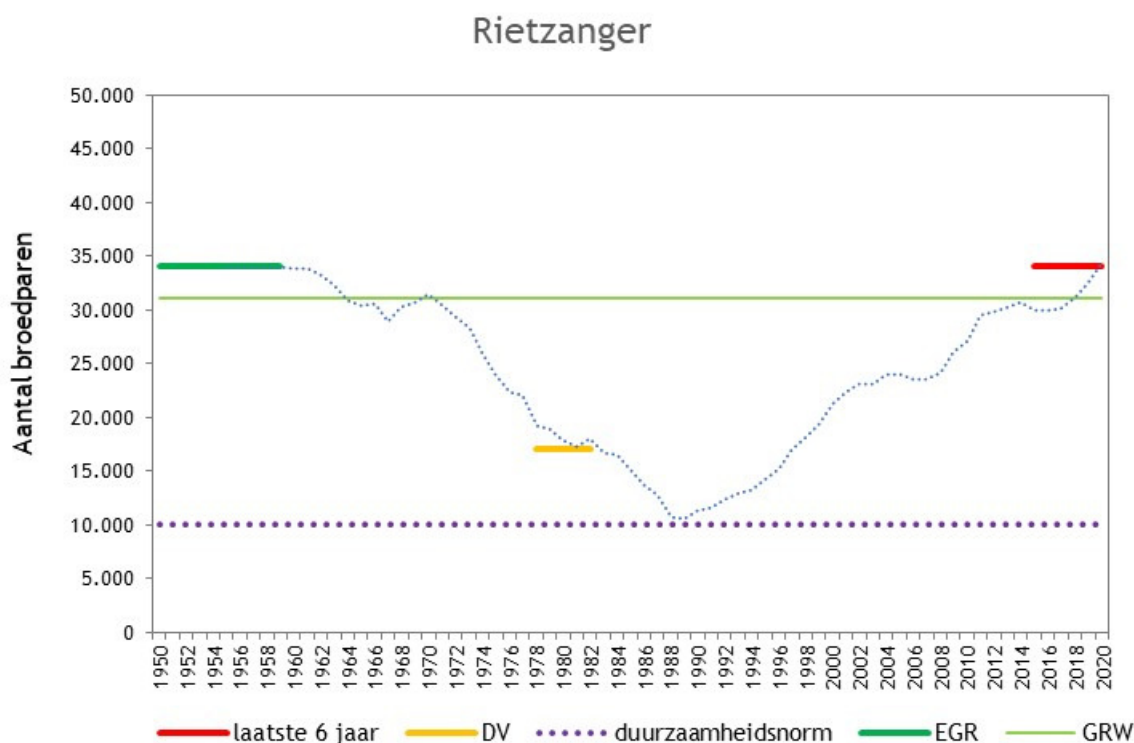
De populatietrend is in belangrijke mate sturend bij het vaststellen van de SvI. Daarnaast dient aan een Gunstige Referentiewaarde te worden getoetst:

- De *Gunstige Referentiewaarde* (GRW) (ofwel *Favourable Reference Value* -FRV-) schetst de gezonde ecologische toestand van de soort. Daarbij geldt als beginsel de situatie rond 1980. Dat is het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in 1980, de *Directive Value* (DV). Een afname na inwerkingtreding strookt niet met de bedoeling van de Vogelrichtlijn.
- Indien de situatie rond 1980 aantoonbaar niet gunstig was (bijvoorbeeld na een grote afname of als de soort daarna een herstel liet zien), dan wordt gekeken naar een *Ecologische Gunstige Referentie* (EGR). In een groot aantal gevallen zijn dat voor broedvogels de jaren vijftig zoals ook vastgesteld als referentie voor de Rode Lijst. In andere gevallen (bijvoorbeeld na een herstel) kan dit echter ook ná 1980 zijn.
- In het geval de EGR op 1950 wordt gesteld dan wordt de GRW bepaald op 90% van de toenmalige populatiestand, waarmee o.a. rekening wordt gehouden met natuurlijke fluctuaties rond deze stand; doorgaans is pas bij een afname van meer dan 10% over een lange-termijn (30 jaar) sprake van een significante afname.
- Bij onomkeerbare omstandigheden, kan de GRW naar beneden worden bijgesteld. Daarvan is bijvoorbeeld sprake bij soorten van boerenland; sinds 1960 is hier sprake van 16% afname door bebouwing.
- In sommige gevallen zijn zowel de EGR als de DV niet goed bruikbaar, bijvoorbeeld als de EGR niet kan worden bepaald, omdat er geen stabiele gunstige periode te definiëren is, omdat de populatie zich rond 1980 in een dalperiode bevond, of omdat een soort zich recent gevestigd heeft. Dan wordt teruggevallen op een duurzaamheidsnorm (alleen broedvogels) of het gemiddelde over de laatste zes jaar (nieuwe soorten). De duurzaamheidsnorm is een waarde waaronder de soort niet meer duurzaam in Nederland kan voortbestaan.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2015-2020	34.000 paren
Beoordeling korte termijntrend	2009-2020	matige toename (2,1% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1990-2020	matige toename (3,6% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	31.000 paren

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde (GRW)’ voor de populatie van de Rietzanger als broedvogel is bepaald. Weergegeven zijn de Ecologisch Gunstige Referentietoestand (groen, EGR), de periode rond 1980, bij de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (geel, DV = Directive Value), de duurzaamheidsnorm (paars), de huidige populatieomvang (rood) en de GRW (lichtgroen). De blauwe stippellijn geeft de aantalsontwikkeling (aantal broedparen) weer van 1950-2020. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

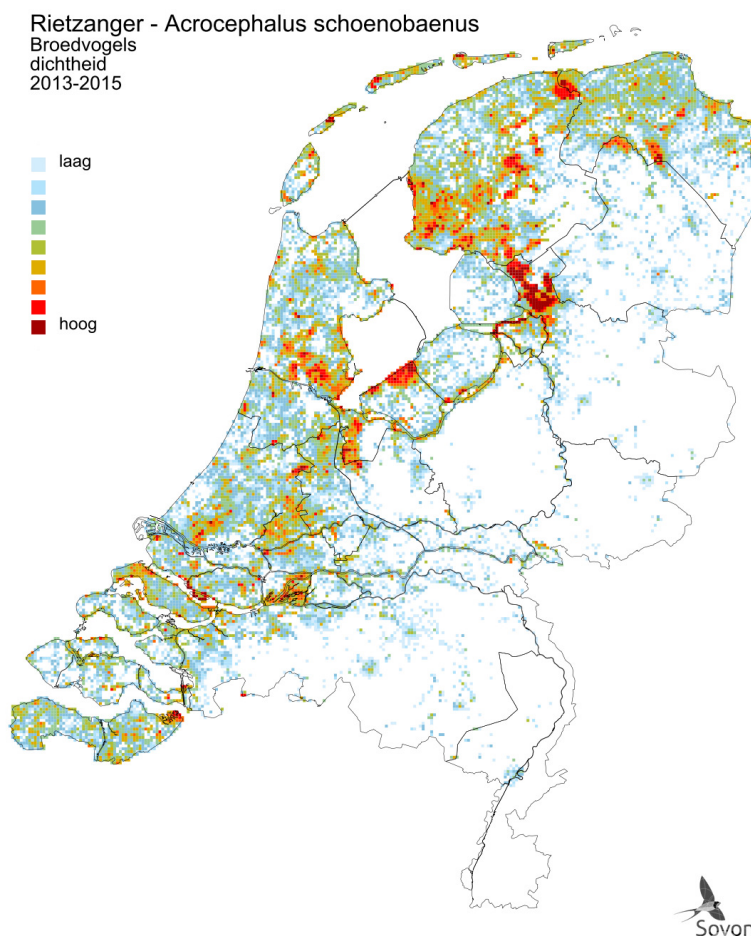
2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 31.000 paren. Afgezet tegen het huidige aantal (34.000 paren) betekent dit dat er op dit moment geen landelijke opgave is.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De Rietzanger kende vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw een drastische afname van zo’n 70%. Dit was terug te voeren op ongekende droogtes in de Sahel waardoor de overleving van de soort tijdens de winter in het gedrang kwam (Foppen *et al.* 1999). Nog steeds zien we de aantallen meegaan met de neerslagsituatie in de Sahel en populatiemodellsimulaties laten zien dat de winterneerslag de meest bepalende factor is terwijl winter en voorjaarsweer in Nederland en de timing van het broedseizoen in relatie tot het verschijnen van dansmuggen (belangrijke voedselbron) veel minder bepalend zijn (Hallmann *et al.* 2016). Tevens bleek versnippering een goede verklaring voor het verdwijnen van veel populatie in het moerasarmere oosten van Nederland (Foppen *et al.* 1999). De geconstateerde toename na 1990 hangt grotendeels ook samen met toegenomen neerslag in de Sahel. Niet onbelangrijk is daarnaast dat de Rietzanger profiteert van het toegenomen areaal aan moerashabitat als gevolg van natuurontwikkelingsprojecten. Inmiddels hebben deze ontwikkelingen in regenval en toename van de hoeveelheid moeras geleid tot een volledig herstel van de populatie vergeleken met de situatie in de jaren vijftig van de vorige eeuw die gezien kan worden als een gunstige referentie. Naar verwachting zal de stand verder toenemen onder meer omdat de verdwenen populaties in grote delen van Oost-Nederland nog steeds niet zijn teruggekeerd, terwijl daar wel goed habitat ligt (zie ook Foppen *et al.* 1999). Daarmee zijn de verwachtingen voor de Rietzanger voor de nabije toekomst gunstig.

Figuur 2. Broedverspreiding van de Rietzanger in 2013-15. Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Rietzanger als broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- De Rietzanger zal profiteren van verbetermaatregelen met betrekking tot beheer in rietmoerassen. In laagveenmoeras ontstaan optimale riethabitats pas bij een leeftijd van het riet van 12-15 jaar. In recent gemaaid rietland komt de soort niet of nauwelijks voor. Via een cyclisch maaibeheer waarbij een groot deel van de rietvegetatie niet jaarlijks wordt gemaaid en er ook voldoende riet is met een leeftijd >10 jaar kan optimaal riet voor deze soort worden behouden (van der Hut *et al.* 2008).
- De soort profiteert overal waar door natuurontwikkeling rietmoeras wordt gecreëerd met uitzondering van de oostelijke delen van het rivierengebied en de Peel waar kennelijk de soort nog aan een comeback moet beginnen. Het geschikte rietbeheer komt in grote lijnen overeen met dat van andere, meer kritische, moerasvogels zoals Roerdomp, Grote Karekiet en Snor en plannen ter verbetering van het habitat van deze soorten zal ook leiden tot een verbetering van de leefgebied omstandigheden voor de Rietzanger.

Regionale verschillen

Het uitblijven van populatieherstel in (zuid)oostelijke delen van ons land maakt dat hier habitatherstelmaatregelen vooralsnog niet zo effectief uitpakken. Op termijn kan dit echter veranderen. Verder zijn er geen regionale verschillen t.a.v. drukfactoren die relevant zijn.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- In het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) zijn er mogelijkheden voor oeverherstel langs het IJsselmeer en andere grote wateren. Plaatselijk kan dit leiden tot aanleg, herstel van geschikt leefgebied voor de Rietzanger.
- In het kader van Ruimte voor de Rivier, later het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG), bestaan behoorlijk wat plannen en zijn ook deels al uitgevoerd voor natuurontwikkeling met daarbij potentie voor moerasontwikkeling. Die zullen op termijn mogelijk leiden tot geschikt habitat voor de Rietzanger.
- Beleid in het kader van klimaatopgaven zoals het creëren van klimaatbuffers voor de opvang van overtollig water tijdens periodes met grote neerslag leidt hier en daar tot natuurontwikkeling op voormalige landbouwgronden waarbij geschikte moerasgebieden ontstaan. Een voorbeeld is het gebied de Onlanden (grens Drenthe-Groningen).

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De lange en korte-termijntrend in Europa zijn stabiel (PECBMS 2022). De soort wordt als niet bedreigd beschouwd (BirdLife International 2021). Er zijn duidelijke areaalinkrimpelingen aan de zuidgrens die worden toegeschreven aan klimaatopwarming. Deze soort die een vrij noordelijke verspreiding kent, kan blijkbaar niet uit de voeten met eerdere en warmere voorjaren en zomers (Keller *et al.* 2020).

Kennisleemtes

Er zijn geen kennisleemtes die deze beoordelingen in de weg staan. Over de populatie-ontwikkelingen, drukfactoren en maatregelen is voldoende bekend.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2030 en 2050

Er ligt geen opgave ten aanzien van een vergroting van de huidige populatie. Behoud van de huidige aantallen is gezien het gunstig toekomstperspectief zeer waarschijnlijk.

3. Advies landelijk doel en tussendoelen

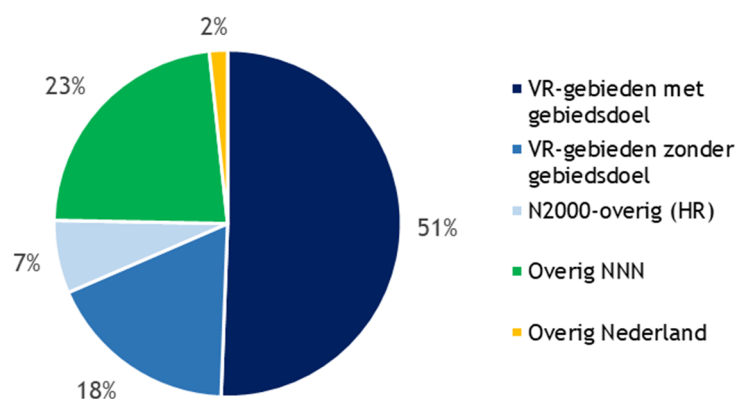
De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 31.000 broedparen. De populatieomvang van 34.000 paren die momenteel in Nederland aanwezig ligt hier net boven. Dat zou kunnen duiden op enige voorzichtigheid, echter de korte-termijntrend is gunstig. Het advies is daarom om het landelijke doel op 31.000 broedparen te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd.

IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

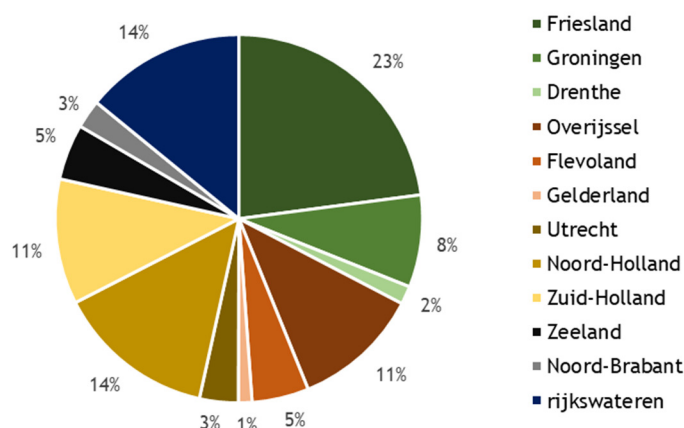
Ongeveer de helft van de Rietzangers broeden in Vogelrichtlijngebieden waarvoor de soort is aangewezen, ongeveer 75% in Natura 2000-gebieden (figuur 3). Slechts een heel gering deel bevindt zich buiten beschermde gebieden.

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2015-2020) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Rietzanger als broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De provincies Friesland, Noord-Holland, Overijssel, Zuid-Holland en Groningen samen met de zoete rijkswateren herbergen ieder meer dan 10% van het totaal aan broedparen en in gezamenlijkheid is dat goed voor ongeveer 75%. Alleen in de provincie Limburg komen heel geringe aantallen voor (<50 paren).

Figuur 4. Aanwezigheid van de Rietzanger als broedvogel in de afgelopen zes jaar (2015-2020) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

De belangrijkste gebieden zijn de Wieden en het Lauwersmeer, gevolgd door het IJsselmeergebied en de Biesbosch met rond de 1.000 paren (tabel 3). In ongeveer de helft van de gebieden wordt het instandhoudingsdoel gehaald, in vijf gebieden is dat onduidelijk.

Tabel 3. De belangrijkste broedgebieden van de Rietzanger in de periode 2015-2020 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie is indicatief weergegeven. VR* = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Rietzanger als broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD, ? = geen schatting mogelijk.

Gebied	Status	Regio	Aantal (paren)	Aandeel in NL	IHD (paren)
De Wieden	VR*/HR	Ov	2.585	8%	2.000
Lauwersmeer	VR*	Gr	1.680	5%	1.900
Biesbosch	VR*/HR	NB	1.179	3%	260
IJsselmeer	VR*/HR	rw	1.043	3%	990
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	694	2%	800
Leekstermeergebied	VR*	Dr	595	2%	70
Weerribben	VR*/HR	Ov	485	1%	900
Zuidlaardermeergebied	VR*	Gr	435	1%	200
Onlanden-Peizermeden	NNN	Gr	361	1%	-
Zwarte Meer	VR*/HR	rw	344	1%	270
Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	VR*/HR	NH	302	1%	480
Duinen Terschelling	VR*/HR	Fr	208	1%	120
Deelen	VR*	Fr	199	1%	200
Eilandspolder	VR*/HR	NH	195	1%	230
Groote Wielen	VR*/HR	Fr	173	1%	220
Sneekermeergebied	VR*	Fr	399	1%	370
Oostvaardersplassen	VR*	Fl	130	<1%	790
Duinen Ameland	VR*/HR	Fr	123	<1%	230
Ilperveld, Varkenland, Oostzanerveld & Twiske	VR*/HR	NH	?	?	800
Oostelijke Vechtplassen	VR*/HR	NH	?	?	880
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	VR*/HR	ZH	?	?	680
Haringvliet	VR*/HR	rw	?	?	420

2. Advies voor regionale opgave voor 2030 en 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2030 en 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. De opgave wordt bij de Rietzanger verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie. Omdat er geen aanvullende landelijke opgave bestaat weerspiegelt de voorgestelde regionale verdeling feitelijk de huidige situatie (tabel 4). In veel regio's is er een toenemende korte-termijntrend, waardoor de verwachting is dat spoedig in veel regio's de aantallen het gestelde doel zullen overschrijden.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Rietzanger als broedvogel voor 2030 en 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse, n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2030/2050
Friesland	7.900	23%	stabiel	7.200
rijkswateren	4.900	14%	n.b.	4.400
Noord-Holland	4.800	14%	matige toename	4.300
Overijssel	3.900	11%	stabiel	3.500
Zuid-Holland	3.800	11%	matige toename	3.400
Groningen	2.800	8%	stabiel	2.500
Flevoland	1.700	5%	onzeker	1.500
Zeeland	1.700	5%	matige toename	1.500
Utrecht	1.200	4%	matige toename	1.050
Noord-Brabant	900	3%	?	820
Drenthe	500	1%	sterke toename	450
Gelderland	400	1%	matige toename	350
Limburg	30	<1%	?	30
Landelijk	34.000	100%	matige toename	31.000

V. Prioritering

De Rietzanger bevindt zich als broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- FOPPEN R., TER BRAAK C.J.F., VERBOOM J. & REIJNEN R. 1999. Dutch Sedge Warblers *Acrocephalus schoenobaenus* and West-African Rainfall, empirical data and simulation modelling show low population resilience in fragmented marshlands. *Ardea* 87: 113-127.
- FOPPEN R., VAN ROOMEN M., VAN DEN BREMER L. & NOORDHUIS R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- HALLMANN C.A., DE KROON H., FOPPEN R.P.B., VAN DER JEUGD H. & JONGEJANS E. 2016. Weersinvloeden op vogels doorgerekend met populatiemodellen. *Landschap* 2016/1: 49-51.
- VAN DER HUT R.M.G., FOPPEN R., BEEMSTER N., ROODBERGEN M. & DEUZEMAN S. 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheermaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍSEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

VOGEL R.L., FOPPEN R, VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M. & VAN TURNHOUT C.A.M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

PAN-EUROPEAN COMMON BIRD MONITORING SCHEME (PECBMS). 2022. Species trends. <https://pecbms.info>. Geraadpleegd op 21/02/2022.

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Rietzanger. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/12430>. Geraadpleegd op 21/02/2022.